

بررسی میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

دکتر حسن اشرفی ریزی*

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

امیر رضانی

دانشجوی کارشناسی کتابداری پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

حامد آقاجانی

دانشجوی کارشناسی کتابداری پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

زهرا کاظم پور

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تهران و مربی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۳/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۲/۲۰

چکیده

هدف: هدف این پژوهش تعیین میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان است.

روش: روش پژوهش، پیمایشی تحلیلی و از نوع کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته بوده که بر اساس متون علمی معتبر و نیز نیاز پژوهشگران تهیه شده است. روایی توسط متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ مقدار ۸۹ درصد به دست آمد. جامعه آماری شامل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بوده (۶۰۰ نفر) که حجم نمونه ۳۶۱ نفر به دست آمد. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای است. جهت تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (T-test, ANOVA, Tukey) استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با استفاده از پرسشنامه ایرانی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی $3/34 \pm 0/444$ است که بالاتر از حد متوسط و نسبتاً مطلوب می‌باشد. بیشترین میانگین مربوط به ارتقای مرتبه علمی (از جمله مقطع تحصیلی، شغلی، و ...) با $3/84 \pm 0/975$ و کمترین میانگین مربوط به دشوار بودن شروع به کار تحقیقی با $2/50 \pm 1/08$ بوده است. میانگین مولفه استفاده با $3/63 \pm 0/608$ بیشتر از سایر مولفه‌ها بوده و کمترین میانگین مولفه‌ها مربوط به مولفه دسترسی با $2/90 \pm 0/710$ می‌باشد. مقایسه بین جنسیت و سن و میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی نشان داد

که بین سواد اطلاعاتی بر حسب متغیرهای مذکور تفاوت معنی‌داری وجود ندارد، اما بر حسب مقطع تحصیلی، دانشکده و سطح درآمد خانواده تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بالاتر از حد متوسط و نسبتاً مطلوب است. با این وجود، دانشجویان در زمینه شروع به کار تحقیق، تعریف موضوع برای تحقیق و نیز تعیین اعتبار یک وب‌سایت وضعیت مطلوبی ندارند. در مجموع، لازم است هم دانشجویان و هم دست‌اندرکاران امر آموزش به عوامل مؤثر در افزایش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی به عنوان یک قابلیت اساسی در استفاده از رسانه‌های چاپی و الکترونیکی توجه ویژه نمایند.

کلیدواژه‌ها: سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی، دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

مقدمه و بیان مسأله

با اشاعه فناوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطاتی امکانات جدیدی برای توسعه جوامع در ابعاد مختلف گشوده شده است که برای استفاده از پتانسیل آن‌ها مجموعه‌ای جدید از صلاحیت‌ها (مهارت، دانش و نگرش) مورد نیاز است (UNESCO, 2007). در سی‌وچهارمین جلسه کنفرانس عمومی یونسکو در سال ۲۰۰۷، یونسکو مدیران کل را به حمایت بیشتر از سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی^۱ با هدف ارائه فرصت به کاربران برای قضاوت آگاهانه در رابطه با رسانه و منابع اطلاعاتی و گسترش مشارکت مدنی در رسانه‌ها، دعوت نمود (Wilson, 2012). یونسکو سواد اطلاعاتی را به عنوان یکی از حقوق اساسی بشر، ضروری برای توسعه ملی، رفاه شهروندی، اقتصادی و استانداردهای آموزشی تأیید کرده است. سواد اطلاعاتی بر اهمیت دسترسی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات اشعار دارد. دامنه آن به دربرگرفتن همه نوع اطلاعات و محتواها گسترش یافته است. اما سواد رسانه‌ای بر توانایی فهمیدن، ارزیابی و به کار بردن رسانه‌ها تأکید دارد. بنابراین، در فرآیند گسترش شاخص‌های این دو نوع سواد، یونسکو سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای را با هم به عنوان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در نظر گرفته است (Moeller, 2011). سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی، ترکیبی از دانش‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها و تجربیات مورد نیاز برای دستیابی، تحلیل، ارزیابی، استفاده، تولید و برقراری ارتباط با اطلاعات و دانش به صورت خلاقانه، قانونی و اخلاقی با تأکید بر حقوق انسان‌ها اطلاق شده است. افراد با سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی می‌توانند انواع مختلف رسانه‌ها، منابع و مجراهای اطلاعاتی را در زندگی خصوصی، شغلی و عمومی خود به کار برند. آن‌ها می‌دانند چه موقع و چه اطلاعاتی نیاز دارند، برای چه، کجا و چگونه می‌توانند به آن دست پیدا کنند. آن‌ها درک می‌کنند چه کسی و چرا اطلاعات را تولید کرده و نیز نقش، مسئولیت و عملکرد رسانه و فراهم‌کنندگان اطلاعات را درک می‌کنند. آن‌ها می‌توانند اطلاعات، پیام‌ها، اعتقادات و ارزش‌هایی که در رسانه و هر تولیدکننده دیگر محتوا نقل شده را تحلیل و اطلاعات را ارزش‌گذاری کنند (Moscow-declaration-on media and information literacy, 2012). طبق برنامه آموزشی یونسکو، سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی به عنوان یک قابلیت به شهروندان اجازه می‌دهد تا با رسانه و دیگر ارائه‌دهندگان اطلاعات به طور مؤثر به تعامل بپردازند و تفکر انتقادی و مهارت‌های آموزش مادام‌العمر برای زندگی اجتماعی و تبدیل شدن به یک شهروند فعال را گسترش دهند (Wilson, 2012). یونسکو بر این باور است که سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی نقشی مهم در ایجاد و توسعه فرهنگ دموکراتیک و یک جامعه مدنی فعال دارد (UNESCO, 2007).

مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی ذاتی نیست، بلکه لازم است در یک روش سیستماتیک و گروهی در کلاس درس، کتابخانه و در هر محلی که پژوهش انجام می‌شود، آموزش داده شوند. این وظیفه‌ای است که به بهترین وجه توسط کتابداران انجام می‌شود. بر این اساس، دانشجویان متوجه خواهند شد که کتابداران به عنوان متخصصان خدمات اطلاعاتی می‌توانند آن‌ها را به

¹. Media and Information Literacy (MIL)

مدیران اطلاعاتی کارآمد تبدیل کنند. این بدان معنی است که کتابخانه‌ها باید نقش خود را باز تعریف کنند و متخصصان کتابخانه‌ای باید به شدت آموزش و مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی کاربران را ارتقاء دهند (Singh, 2012). با توجه به نگاه ویژه یونسکو به کشورهای در حال توسعه و در نظر گرفتن ویژگی‌های کشور جمهوری اسلامی این پژوهش بر آن است که میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان را مورد بررسی قرار دهد و پیشنهادهایی برای توانمندسازی دانشجویان در زمینه سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی ارائه دهد.

پیشینه پژوهش

با بررسی متون و مطالعات گذشته، که با استفاده از منابع چاپی و پیوسته صورت گرفت، تألیف یا گزارش پژوهشی مشخصی که به مطالعه و بررسی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در داخل ایران پرداخته باشد، مشاهده نشد. در خارج از ایران نیز تعداد این آثار (به دلیل جدید بودن این مفهوم) محدود است؛ اما در دو حوزه سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای به صورت جداگانه تاکنون پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است که در زیر به مهمترین آن‌ها و در ادامه به پیشینه‌های مرتبط با این مفهوم در خارج از ایران اشاره می‌شود:

پیشینه‌های مرتبط با سواد اطلاعاتی

بختیارزاده (۱۳۸۱) پژوهشی با عنوان «بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه الزهراء»، انجام داد. روش پژوهش، توصیفی و تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. نتایج نشان داد سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش در سطح پایینی است و بین رشته‌های تحصیلی جامعه مورد پژوهش از نظر سواد اطلاعاتی اختلاف معناداری وجود دارد.

بردستانی (۱۳۸۳)، در پژوهشی به «بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه شهیدچمران اهواز» پرداخت. یافته‌ها نشان داد که مهمترین کسب اطلاعات، دانشجویان و کتابخانه دانشکده است. این نتیجه نشان می‌دهد، علی‌رغم وجود روش‌های نوین در جمع‌آوری اطلاعات، هنوز استفاده از کتابخانه‌ها و روش‌های سنتی کسب اطلاعات در اولویت است.

پریرخ (۱۳۸۴)، پژوهشی با عنوان «سنجش اثربخشی کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های سواد اطلاعاتی» انجام داد. یافته‌ها نشان داد که به طور تقریب، تمام دانشجویان به مهارت‌های سواد اطلاعاتی نیاز دارند، و تفاوت معنی‌داری بین مهارت‌های سواد اطلاعاتی قبل از شرکت در کارگاه و بعد از آن دیده شد. همچنین، کارگاه و روش‌های به کاررفته برای آموزش سواد اطلاعاتی مؤثر و مفید شدند، اما در زمینه تشخیص نیاز اطلاعاتی دانشجویان و توانایی تبدیل آن به سؤال قابل درک نیاز به آموزش بیشتری احساس می‌شود.

طیب نیا (۱۳۸۴)، پژوهشی با عنوان «بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی» انجام داد. نتایج نشان داد سواد اطلاعاتی دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی، بالاتر از حد متوسط است، همچنین، بین سواد اطلاعاتی دانشجویان و استفاده از کتابخانه و نیز بین سواد اطلاعاتی دانشجویان دوره دکتری و کارشناسی ارشد، تفاوت معناداری وجود دارد. سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش، پس از تجزیه تحلیل آماری، با میانگین ۳/۱۱ بالاتر از حد متوسط برآورد شد.

قاسمی (۱۳۸۵) در پژوهشی به «بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و انطباق آن با استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL، و چهارسند توسعه ملی» پرداخت. نتایج نشان داد نمرات خوداظهاری برای همه سطوح بالاتر از حد متوسط قرار دارد. درعین حال، مشخص شد که بین دانشجویان رشته‌های علوم انسانی و غیر علوم انسانی و نیز بین دانشجویان دختر و پسر، و بین دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. میانگین کسب‌شده برای دانشجویان رشته‌های علوم انسانی برای دانشجویان دختر، و برای دانشجویان دوره‌های دکتری، بالاتر از هم‌تایان مورد مقایسه آنان است.

سیامک و داورپناه (۱۳۸۸)، پژوهشی با عنوان "ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سنجش سواد اطلاعاتی پایه و واقعی دانشجویان مقطع کارشناسی"، به منظور تدوین ابزاری استاندارد برای سنجش سواد اطلاعاتی دانشجویان پژوهشی انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که همبستگی معنادار مثبتی بین نظرات این دو گروه در باره پرسشنامه وجود دارد. از بررسی یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت که آموزش رسمی و غیر رسمی دانشگاه بر افزایش سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان مؤثر بوده است.

بیرانوند و دیگران (۱۳۸۸) در پژوهشی به «بررسی تأثیر اجرای برنامه‌های آموزش استفاده از کتابخانه بر توانایی استفاده از کتابخانه در بین دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران» پرداختند. یافته‌ها نشان داد که بیش از ۶۰ درصد دانشجویان آشنایی کافی برای استفاده از منابع کتابخانه در بدو ورود به دانشگاه ندارند. همچنین، جامعه پژوهش در ابتدا و قبل از ارائه برنامه آموزش استفاده از کتابخانه، توانایی لازم برای بهره‌گیری از منابع نداشته و آموزش ارائه شده در این زمینه مفید بوده و آموزش در دو گروه نتایج تقریباً مشابهی را نشان می‌دهد.

پندپذیر و چشمه سهرابی (۱۳۸۹)، پژوهشی با عنوان «بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم - پزشکی کرمانشاه بر اساس مدل شش مهارت بزرگ آیزنبرگ و بر کوئیتز» انجام دادند. یافته‌ها نشان داد برگزاری دوره‌های آموزشی کوتاه مدت و مستمر و نیز تهیه جزوه‌ها، مطالب آموزشی و راهنماهای استفاده از منابع چاپی و الکترونیکی ضروری به نظر می‌رسد. نتایج کلی این پژوهش‌ها وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه را با میانگین ۳/۳۷، بالاتر از حد متوسط نشان داد.

راستگو و دیگران (۱۳۸۹) پژوهشی تحت عنوان «بررسی تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی اینترنت بر رشد مهارت‌های حل مسأله دانشجویان» انجام دادند. نتایج نشان داد که بین گروه آزمایش و کنترل از نظر مؤلفه‌های حل مسأله تفاوت معنی‌داری وجود دارد و در گروه آزمایش عملکرد بهتری از نظر مؤلفه‌های حل مسأله نشان داده شد.

حسن‌زاده و اسدی (۱۳۸۹) پژوهشی با عنوان "بررسی تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان" انجام دادند. نتایج نشان داد که بین عملکرد تحصیلی دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد. بین توانایی‌های تشخیص و تعیین نیاز اطلاعاتی در دو گروه نیز تفاوت معناداری وجود دارد. بین ایجاد توانمندی‌های جایابی و دسترسی به اطلاعات در گروه از نظر آماری تفاوت معناداری وجود دارد. بین ایجاد توانمندی‌های مربوط به استفاده مؤثر و مسئولانه از اطلاعات و نیز نحوه استفاده از منابع اطلاعاتی در کتابخانه‌ها در دو گروه نیز تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

میری و چشمه سهرابی (۱۳۹۰) در «بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه علم و صنعت ایران واحد اراک در محیط دیجیتال (۸۸-۱۳۸۷)» که به روش پیمایشی تحلیلی صورت گرفت، سواد اطلاعاتی ۲۱۳ دانشجوی سال آخر کارشناسی را بر اساس استاندارد انجمن کتابخانه‌های آموزشی و پژوهشی آمریکا^۱ مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد جامعه پژوهش در تشخیص نیاز به اطلاعات در سطحی پایین‌تر از حد متوسط قرار دارند، اما از نظر مهارت‌های دستیابی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات، همچنین آشنایی با مسائل حقوقی اطلاعات و نیز بهره‌مندی از مهارت‌های پیش‌زمینه سواد اطلاعاتی و درک اهمیت اطلاعات در سطحی بالاتر از متوسط با میانگین نمره ۲/۳۶ قرار دارند. مؤثرترین عامل در سطح سواد اطلاعاتی نیز یادگیری غیر رسمی از طریق استادان و دوستان اعلام شده است.

صیفوری و غفاری (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دوره کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه» که به روش پیمایشی توصیفی انجام شد، سواد اطلاعاتی ۳۳۲ دانشجوی سال آخر دوره کارشناسی دانشگاه رازی

^۱. ACRL

کرمانشاه را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که میانگین اظهار نظر جامعه مورد پژوهش در مورد آشنایی با منابع اطلاعاتی چاپی و الکترونیکی ۳/۳۸ و در مورد استفاده از آن ۳/۱۶ است. ۱۲٪ از دانشجویان هیچ استفاده‌ای از خدمات خطوط پیوسته یا حضوری برای دستیابی به اطلاعات نمی‌کنند. ۱۵/۶٪ از جامعه پژوهش تا حد زیاد و خیلی زیاد از انواع فناوری‌ها در بررسی تعامل ایده‌ها و پدیده‌ها بهره می‌برند. همچنین تنها ۱۲/۹٪ از جامعه پژوهش در زمینه ارزیابی مفید بودن منابع بازیابی شده تا حد زیاد و خیلی زیاد مهارت دارند. نتایج پژوهش نشان داد سواد اطلاعاتی دانشجویان در رشته‌های مختلف متفاوت است. پریخ، ارسطوپور و نادری (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان " اثربخشی کارگاه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی با رویکرد زمینه‌گرا" انجام دادند. یافته‌ها نشان داد گرچه در پیش‌آزمون، گروه اول مشخص کردند که درک مناسبی از مفاهیم سواد اطلاعاتی ندارند ولی هر دو گروه در پس‌آزمون، مفاهیم را درک کرده و پاسخ‌های مرتبطی به سؤال‌ها دادند. نتایج پس‌آزمون نیز مشخص کرد که همه آن‌ها از نتایج کارگاه رضایت داشته و دریافتند که چگونه دامنه موضوع را محدود کرده و به اطلاعات دست یافته و از آن‌ها در پژوهش استفاده کنند.

اکبری داریان، محمدی، و شاکری (۱۳۹۱) در مقاله خود با عنوان «سنجش سواد اطلاعاتی مراجع‌کنندگان سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس استانداردهای ACRL» به روش پیمایشی مشخص کردند که میانگین سطح سواد اطلاعاتی مراجع‌کنندگان به کتابخانه ملی در حد زیاد است. از بین سطوح پنج‌گانه سواد اطلاعاتی بیشترین امتیاز مربوط به سطح پنجم یعنی آشنایی و درک مباحث اقتصادی، حقوقی، اجتماعی و اخلاقی مرتبط با کاربرد اطلاعات و فناوری اطلاعات و کمترین آن مربوط به سطح تشخیص نیاز اطلاعاتی بود. بین جنسیت، سن، سطح و رشته تحصیلی مراجع‌کنندگان و سواد اطلاعاتی تفاوت معناداری وجود ندارد.

برجیان و خسروی (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان «مهارت سواد اطلاعاتی کتابداران و میزان انطباق آن با استاندارد (ACRL) در کتابخانه ملی ایران» انجام دادند. یافته‌ها نشان داد مهارت‌های جامعه پژوهش در راهبردهای جست‌وجوی اطلاعات در حد مطلوب است، اما از نظر درک درست نیاز اطلاعاتی مطلوب نیست. میزان انطباق مهارت‌های سواد اطلاعاتی آنان با استانداردها کمتر از حد مطلوب است. همچنین، مهارت سواد کتابداران در تمامی استانداردها به جز استاندارد ۴ (استفاده بهینه و مؤثر از اطلاعات به دست آمده برای انجام یک هدف خاص) در حد مطلوب است. در مجموع با توجه به درصد پاسخ از گزینه‌های درست سؤالات سواد اطلاعاتی، پاسخ‌دهندگان دارای مدرک کتابداری در مقابل افراد غیرکتابدار، موفقیت نسبی در پاسخ‌گویی به گزینه‌های درست داشته‌اند.

اکانر و دیگران (Ecaner, et.al, 2001) نقل در سیامک و داورپناه، (۱۳۸۸)، در پژوهشی با عنوان «بررسی مهارت‌های سواد اطلاعاتی»، مراحل ابتدایی توسعه یک ابزار استاندارد برای بررسی مهارت‌های سواد اطلاعاتی را گزارش کردند. ابزار مورد نظر آن‌ها در طی سه مرحله: طراحی دقیق، آزمون و بازآزمون، بوده است. در ابتدا با استفاده از استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL و AASL مهارت‌های خاصی را شناسایی کردند؛ سپس شروع به تدوین سؤال‌هایی نمودند. پس از پالایش سؤال‌ها، آزمایش ابزار با اعضای انتخاب‌شده از جمعیت هدف را شروع کردند. این مرحله به طور کلی بازخوردهای لازم برای طراحی ابزار را فراهم کرد. مرحله بعد، آزمون بررسی گروهی کوچک از افراد جمعیت هدف بود. در این بخش از دانشجویان خواسته شد هر بازخوردی را که مایلند فراهم آورند و به سؤالات پاسخ دهند.

پاول، ایپ و کیس اسمیت (Powell, Ahip & Case-Smith, 2003) پژوهشی با عنوان «بررسی مهارت‌های سواد اطلاعاتی فارغ‌التحصیلان رشته کاردرمانی» انجام دادند. هدف از این پژوهش تعیین مهارت‌های سواد اطلاعاتی فارغ‌التحصیلان

دانشگاه اوهایو است. براساس یافته‌های این پژوهش اکثر دانش‌آموختگان، استفاده از منابع اطلاعاتی را که به راحتی در دسترس هستند مانند، اینترنت، را ترجیح می‌دهند و ۲۶ درصد از آن‌ها حداقل یک بار از بانک‌های اطلاعاتی مدلاین و سینال استفاده نموده‌اند. یافته‌ها همچنین نشان داد که ۴۲ درصد از فارغ‌التحصیلان آموزش کتابخانه‌ها را مفید دانسته‌اند و استفاده از کمک کتابدار را مفید اعلام کردند.

فلسپول^۱، ۲۰۰۳، نقل در صیفوری و غفاری (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «آموزش سواد اطلاعاتی در دانشگاه» نمونه‌ای شامل دو گروه از دانشجویان سال اول را انتخاب و پژوهشی بر روی آن‌ها انجام دادند. یافته‌ها نشان داد اگرچه دانشجویان مورد مطالعه از سواد رایانه‌ای مناسبی برخوردارند، اما مطمئناً آن‌ها کاملاً با سواد اطلاعاتی نیستند. پژوهشگر ضمن این پژوهش متوجه شد که تعداد زیادی از دانشجویان مورد بررسی در مقاله‌های خود به سایت‌ها و مقاله‌های نشریه‌ها با محتوای سطح پایین استناد نموده‌اند. وی همچنین همکاری کتابخانه و دانشگاه را در آموزش سواد اطلاعاتی بسیار اساسی می‌داند.

لو^۲ در سال ۲۰۰۶، نقل در پندپذیر و چشمه‌سهرابی (۱۳۸۹)، در پژوهش خود با عنوان «ارائه مدلی برای واحد درسی سواد اطلاعاتی در دانشگاه علوم انسانی»، به مسأله درس سواد اطلاعاتی پرداخته‌است. یافته‌ها نشان داد که هر دانشگاه متناسب با اهداف، نیازها و محیط‌های آموزشی خود، نیازمند مدلی خاص برای طراحی درس سواد اطلاعاتی است. این پژوهش، شیوه‌های نوینی را که در محیط واقعی تجربه و آزمایش شده‌اند، برای ارائه و آموزش سواد اطلاعاتی پیش‌روی افراد می‌گذارد. نتایج این پژوهش عواملی را که نیازمند به کارگیری آن‌ها در طراحی درس سواد اطلاعاتی هستند را شناسایی و سپس معرفی می‌کند.

جیل و آلکی (Jill & Alike, 2011) در پژوهشی با عنوان «ایجاد مهارت‌های سواد اطلاعاتی و عملکرد مبتنی بر شواهد در بین دانشجویان گفتار درمانی و کاردرمانی» به بررسی سطح مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان پرداختند یافته‌ها نشان داد بهترین روش آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی از طریق «آموزش» بوده است و تقریباً کلیه دانشجویان با این امر موافق بودند. همچنین، همکاری کتابداران و اعضای هیئت علمی در بهبود نتایج بسیار مؤثر بوده است.

پیشینه‌های مرتبط با سواد رسانه‌ای

نصیری (۱۳۸۳) پژوهشی تحت عنوان «بررسی نظرات متخصصان علم ارتباطات پیرامون سواد رسانه‌ای در جامعه» انجام دادند. نتایج نشان داد سواد رسانه‌ای راهی است که به انسان کمک می‌کند تا به طور مستقل فکر کند و تصویری کافی و همه جانبه از رسانه‌ها داشته باشد و به دانش موجود در هر رسانه‌ای دست یابد. براساس یافته‌های تحقیق استادان ارتباطات تا حدی در رابطه با مقوله سواد رسانه‌ای آگاهی دارند.

بصیریان جهرمی، حقگویی و صوفی (۱۳۸۹) پژوهشی با عنوان «تأثیر سواد رسانه‌ای بر تسریع توسعه اجتماعی» انجام دادند. در این پژوهش تأثیرهای سواد رسانه‌ای به طور عام، اینترنت، فناوری اطلاعات و ارتباطات به طور خاص، به عنوان فناوری‌های جدید ارتباطاتی - اطلاعاتی مؤثر در توسعه اجتماعی بر شاخص‌های آموزش و پرورش، درآمد و فقر، بهداشت و سلامتی و دسترسی به فرصت‌های برابر، مورد بررسی و کنکاش قرار گرفته است. نتایج حاکی از آن است که مخاطبان چه در کشورهای در حال توسعه و چه در کشورهای توسعه‌یافته، در عصر حاضر به اطلاعات بیشتری در مسائل روزمره خود نیازمندند. این موضوع سبب می‌شود تا نیاز به ابزارهای تحلیلی مرتبط با ارتباطات و توسعه، بیش از پیش احساس شود.

¹. Flasphole

². Lou

تقی زاده (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان «مطالعه عوامل مؤثر بر رژیم مصرف رسانه‌ای دانش‌آموزان دبیرستانی شهر کرمان» انجام داد. نتایج نشان داد میزان دسترسی و استفاده دانش‌آموزان پسر به رسانه‌ها از دانش‌آموزان دختر بالاتر است. همچنین، بین میزان دسترسی و استفاده از رسانه‌ها و پایگاه اقتصادی-اجتماعی با میزان استفاده از رسانه‌های تعاملی رابطه معنادار، برقرار است، اما این رابطه با میزان استفاده از رسانه‌های مکتوب (روزنامه و مجله) معنادار نیست.

حاجی حیدری و یزدیان (۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان «سنجش و کاربست الگوی پنج سطحی سواد رسانه‌ای انتقادی: مطالعه موردی دانشجویان دانشکده صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران» انجام دادند. این تحقیق با تمرکز بر نظریه سواد رسانه‌ای انتقادی که به طور خاص به جنبه انتقادی سواد رسانه‌ای پرداخته است، سعی دارد تا علاوه بر افزودن ادبیات نظری، گام‌های مفیدی را برای فعالیت در این عرصه بردارد. گسترش مهارت‌های سواد رسانه‌ای برای حفاظت از شهروندان در برابر اثرات مخرب پیام‌های رسانه‌ای، یکی از مهم‌ترین ابزارهای نهادهای سیاست‌گذار در عرصه آموزش هر کشوری است. شش مصاحبه با دانشجویان کارشناسی ارشد تحقیق در ارتباطات دانشکده صدا و سیما جمهوری اسلان ایران به عنوان کارشناسان عرصه رسانه انجام شد. سوالات بر مبنای مفاهیم پنج‌گانه سواد رسانه‌ای انتقادی (عدم شفافیت، رمزها و قواعد، رمزگشایی مخاطب، محتوا و پیام، انگیزه) و البته فیلم کرش تنظیم شده بودند. با انجام این تحقیق، عدم انسجام در آموزش انتقادی و در نتیجه توانمندی انتقادی نامتوازن دانشجویان در هنگام مواجهه با پیام، آشکار شد.

کشانی (۱۳۹۰). پژوهشی تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر در ارتقا سواد رسانه‌ای کارشناسان روابط عمومی (مطالعه موردی روابط عمومی مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران) انجام دادند. یافته‌ها نشان داد اکثریت پاسخگویان با واژه سواد رسانه‌ای آشنا هستند و بیشتر آن‌ها تحصیلاتشان مرتبط با شغل فعلی‌شان است. اکثریت پاسخگویان دوره‌های آموزشی در زمینه آشنایی و یادگیری سواد رسانه‌ای را گذرانده‌اند و به میزان زیاد و خیلی زیادی به آموزش سواد رسانه‌ای اعتقاد دارند. بیشتر افراد معتقدند که سواد رسانه‌ای به میزان زیاد و خیلی زیادی می‌تواند در تقویت حرفه روابط عمومی تأثیرگذار باشد. آن‌ها برای تطبیق خبرهایی که از رسانه‌ی ملی پخش می‌شود به رسانه‌های دیگر مراجعه می‌کنند و از طریق محتوای برنامه‌های خبری متوجه سوگیری و جانبداری رسانه‌ها می‌شوند. آن‌ها اعتقاد دارند که پیام‌های طراحی و ارسال‌شده از طریق رسانه‌ها تاحدی بر احساسات آن‌ها تأثیرگذار است و با دیدن یک صحنه درام در یک فیلم تلویزیونی حس همذات‌پنداری را کسب می‌کنند اما با شنیدن یک نمایشنامه رادیویی، خواندن یک خبر در صفحه حوادث روزنامه و با دریافت یک پیامک (تبریک، طنز و...) تاحدی حس همذات‌پنداری را کسب می‌کنند.

عقیلی و راسخ محمدی (۱۳۸۶) پژوهشی تحت عنوان عوامل مؤثر در پیشرفت سواد رسانه‌ای دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی تهران انجام دادند. یافته‌ها نشان داد عواملی چون اهداف استفاده از اینترنت میزان کار با رایانه محدودیت والدین در استفاده از اینترنت تأثیر مهمی دارند. همچنین، براساس نظریه شکاف آگاهی سایر عوامل مانند میزان تحصیلات سرپرست و میزان درآمد سرپرست خانواده از عمده عوامل مؤثر در میزان استفاده از اینترنت است. در این میان عامل، جنسیت در میزان استفاده از اینترنت بی‌تأثیر است، مهم‌ترین مانع در استفاده از اینترنت با بیشترین درصد (۳۵/۵٪) عدم آشنایی به زبان انگلیسی ذکر شده است. همچنین، بیشتر پاسخگویان با درصد (۷۸/۴٪) تأثیر قبلی را بر استفاده از اینترنت مؤثر می‌دانند. ۳۱/۳٪ هم معلم را تأثیرگذارترین فرد در استفاده از اینترنت ذکر کرده‌اند. در کل نمونه‌های مورد بررسی، بیشترین با درصد (۳۶/۴٪)، هدفشان در استفاده از اینترنت افزایش معلومات می‌باشد و بیشترین مراجعه به سایت‌های موسیقی و تصاویر است.

نصیری (۱۳۹۱) پژوهشی تحت عنوان نقش سواد رسانه‌ای در نظام آموزش و پرورش انجام دادند. روش پژوهش، تطبیقی بوده است. جامعه آماری شامل نظام آموزشی کشورهای ژاپن و کانادا و ایران بوده است. در این تحقیق به بررسی و شناسایی ساختار و

برنامه آموزش سواد رسانه‌ای، تشابهات و تفاوت‌های این دو کشور و همچنین شناسایی کتب آموزشی، انجمن‌ها، سایت‌ها، شبکه‌های آموزشی، تجربه‌ها و فعالیت‌های آن‌ها در این زمینه پرداخته شده است. از آنجا که پژوهشگران به دنبال ارائه مدلی مطلوب در زمینه آموزش سواد رسانه‌ای برای ایران بوده‌اند مدل‌های موجود در این زمینه را در دنیا و در این دو کشور مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و برای ایران مدل مناسبی را ارائه کرده‌اند.

یافته‌های پریماک و دیگران (Primack, et al., 2009) در رابطه با تاثیرپذیری نوجوانان از آموزش رسانه‌ای ضد سیگار نشان داد برنامه‌های سواد رسانه‌ای تاثیر مثبتی بر آگاهی دانش‌آموزان نوجوان در مصرف سیگار داشته است. با این وجود، برنامه‌های سنتی نیز به افزایش این تاثیر کمک بیشتری خواهد کرد.

پیسینکا و دیگران (Piscina, et al., 2011) پژوهشی تحت عنوان «گزارشی در رابطه با وضعیت سواد رسانه‌ای در اجتماع مدرسه باسک» انجام دادند. یافته‌ها نشان داد نظام آموزشی، آموزش سواد رسانه‌ای را در اولویت برنامه‌های آموزشی خود قرار نداده است. در ضمن استفاده از معلمان جوان‌تر تاثیر بیشتری بر مهارت‌های دیجیتالی دانش‌آموزان داشته است. کالور و جاکوبسون (Culver & Jacobson, 2012)، پژوهشی تحت عنوان «سواد رسانه‌ای و استفاده از آن به عنوان یک روش تشویق انتخاب شهروندی» انجام دادند. یافته‌ها نشان داد فناوری‌ها هدف نهایی نیستند. با این وجود، استفاده از فناوری‌های جدید بین همه افراد جامعه آموزش داده شود و استفاده موثر از این رسانه‌ها نیازمند داشتن سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی است.

پیشینه پژوهش مرتبط با سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی

ویتورث و دیگران (Whitworth, et al., 2011) پژوهشی را تحت عنوان «آموزش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی به پژوهشگران مقطع کارشناسی ارشد» انجام دادند. این پژوهش، گزارشی از یک پروژه که توسط مرکز علوم اطلاعات و کامپیوتر آکادمی آموزش عالی^۱ دانشگاه اولستر^۲ ایرلند شمالی انجام شده است، ارائه می‌کند. این پروژه در تلاش برای ایجاد یک منبع آموزشی باز^۳ جهت کمک به توسعه مهارت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در دانشجویان پژوهشگر مقطع کارشناسی ارشد است و توصیه می‌کند که وجود این منبع آموزشی می‌تواند دانشجویان را خلاق، مستقل و فردگرا آموزش دهد. همچنین، در این پژوهش ساختار و روش‌های این دوره‌ی آموزشی توصیف و برخی از نتایج حاصل از پروژه‌ی مذکور را نقد و ارزیابی می‌کنند. ویتورث (Whitworth, 2011) در مقاله‌ی دیگری با عنوان «طراحی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی» به تشریح یک مدل که می‌تواند برای درک، و تولید شیوه‌های مختلف تجسم و پیاده‌سازی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی مورد استفاده قرار گیرد، پرداخته است. سپس، این مقاله، مدل یادشده را جهت تجزیه و تحلیل طیف وسیعی از اقدامات در راستای ارتقای سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی، شامل خودآموزها^۴، دوره‌های آموزشی^۵ و یک پروژه در امر آموزش جامعه به کار می‌گیرد. نتیجه اصلی این پژوهش، ارائه یک مدل بوده است که نشان می‌دهد چگونه رسانه‌های اجتماعی می‌توانند مجموعه‌ای از منابع اطلاعاتی تعریف‌شده، با کیفیت خوب برای جامعه خود ایجاد نمایند.

لی (Lee, 2012) پژوهشی با عنوان «ارتقاء سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در هنگ کنگ: راهبرد یک مدل شبکه‌ای» انجام داده است. هدف از این مقاله طرح کردن راهبرد یک مدل شبکه‌ای به منظور ارتقاء سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در مدارس و جامعه‌ی

¹. Higher Education Academy Subject Centre for Information and Computer Sciences (HEA-ICS)

². Ulster University

³. Open educational resource

⁴. Tutorials

⁵. Courses

هنگ‌کنگ می‌باشد. این مدل شامل ۵ بخش است: (۱) نیروی محرکه‌ی راه‌اندازی شبکه؛ (۲) پیکربندی شبکه؛ (۳) مراکز شبکه؛ (۴) ارتباطات شبکه؛ و (۵) گسترش شبکه. این مقاله به بررسی تعریف و اجزای سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در چارچوب هنگ‌کنگ / چینی پرداخته است. این پژوهش همچنین درباره‌ی پیامدهای مورد انتظار از سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در سطوح فردی، اجتماعی و جهانی بحث کرده است.

سینگ (Singh, 2012) در کنفرانس بین‌المللی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی برای جوامع اطلاعاتی مقاله‌ای با عنوان «استقرار سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در هسته اصلی آموزش» ارائه کرد. این مقاله بر این فرض استوار است که بیشتر دانشجویان در حال دورشدن از کتابخانه‌ها و در نظر گرفتن گوگل به عنوان مرجعی برای حل مشکلات خود در زمینه آموزش و یادگیری هستند. نتایج نشان داد راه‌هایی دانشجویان از گرایش گوگلی شدن، ارائه دوره‌های آموزشی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در هسته اصلی همه سطوح آموزش و پرورش است. بنابراین، یک پرونده قوی جهت قرارداد سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در هسته اصلی آموزش به منظور ترویج تفکر انتقادی و یادگیری مستقل در میان دانش‌آموزان ضروری است. همچنین، به نقش کتابداران در این فرایند اشاره می‌کند و پیشنهاد می‌کند که کتابداران باید به شدت آموزش و مهارت‌های رسانه‌ای و اطلاعاتی کاربران را ارتقا دهند و کتابخانه‌ها را به عنوان مراکز خدماتی پیشگام تعریف کنند.

مادیر (Mader, 2012) نیز در مقاله خود با عنوان «تبدیل دانشجویان به دانش‌پژوهان: ایجاد قابلیت‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی از طریق برقراری ارتباط پژوهشی» پیشنهاد کرده است که یکی از راه‌های توسعه این قابلیت‌ها برای دانشجویان دانشگاه‌ها این است که به طور فعالانه و از طریق تولید اطلاعات و توزیع تحقیقات خود در فرآیند ارتباطات علمی درگیر شوند و دیگران از طریق یک مخزن سازمانی دیجیتال به تولیدات علمی آن‌ها دسترسی داشته باشند.

بگوم (Begum, 2012) پژوهشی با عنوان «ارتقای سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی: مطالعه موردی بخش عمومی بنگلادش» در بین ۱۰۰ نفر از اهالی داکا^۱ - پایتخت بنگلادش - انجام داد. این تحقیق از نوع پیمایشی است، که از هر دو روش کمی (پرسشنامه) و کیفی (مصاحبه) استفاده شده است. این مطالعه به منظور تسهیل درک جامع و همه‌جانبه از مدیریت اطلاعات دولتی، آگاهی مردم از در دسترس بودن اطلاعات دولتی و مشکلات پیش روی مردم در دسترسی به اطلاعات دولتی در کشور بنگلادش انجام شده است. اهداف این مطالعه عبارتند از: بررسی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین مردم تحصیل کرده بنگلادش؛ شناسایی موانع موجود برای پیاده‌سازی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بنگلادش و مطرح کردن پیشنهادهایی برای غنی‌سازی و تقویت رقابت^۲ سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بنگلادش. یافته‌ها نشان داد ۵۸٪ از جامعه پژوهش معتقد بودند که راه‌اندازی یک رقابت بزرگ آگاهی در مؤسسات آموزشی راهی برای ارتقای سطح سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی مردم است. آن‌ها ۴۵ درصد اطلاعات مورد نیاز خود را از اینترنت دریافت می‌کنند. در ضمن زیرساخت‌های لازم برای ارتقا سواد رسانه‌ای^۳ و اطلاعاتی در بنگلادش فراهم نیست. همچنین، اکثریت جامعه پژوهش معتقد بودند که، دولت باید سواد رسانه‌ای^۴ و اطلاعاتی را به منظور رسیدن به یک بنگلادش دیجیتالی در سال ۲۰۲۱ تقویت کند.

فینکویلیویک (Finquelievic, et al., 2012) در پژوهشی با عنوان «خط مشی‌های عمومی در باره سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی و آموزش در آمریکای لاتین: مرور کلی و طرح‌های پیشنهادی» به موضوعاتی مانند بررسی وضعیت جدیدترین سیاست‌ها

^۱. DAKA

^۲. campaign

و راهکارهای سنجش سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در کشورهای آمریکای لاتین (آرژانتین، برزیل، شیلی، کلمبیا، مکزیک، پرو، و اروگوئه)؛ بررسی مقایسه‌ای بین گرایش‌های شناسایی‌شده در مدل‌های گوناگون سیاستگذاری سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی و پیشنهاد‌های لازم برای پیاده‌سازی سیاست‌های عمومی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در جوامع اطلاعاتی آمریکای لاتین پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان داد برنامه‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در مکزیک و پرو بر اساس این نیاز شکل گرفته‌اند تا سطوح بالایی از نابرابری و شکاف دیجیتال عظیم، همراه با نفوذ پایین اینترنت را حل کنند.

ویلسون (Wilson, 2012) نیز در مقاله‌ی خود با عنوان «سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی: آموزش و امکانات»، یک مرور کلی از برنامه‌ی آموزشی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی برای معلمان که توسط یونسکو ویرایش شده، ارائه کرده است. این مرور کلی شامل شناسایی زمینه‌های کلیدی برنامه‌ی مذکور برای مریان به منظور آموزش مسائل ضروری مربوط به سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی و مهارت‌ها و توانایی‌های مورد نیاز برای توسعه‌ی برنامه‌هاست. همچنین، پیشنهادهایی برای توسعه، انطباق و اجرای موفق برنامه‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی ارائه شده است.

صالح (Saleh, 2012) در پژوهش خود با عنوان «سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در آفریقای جنوبی: اهداف و ابزارها» به بررسی برخی از مسائل مربوط به سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی از طریق نمونه‌ای از دانشجویان در دانشگاه کیپ تاون پرداخته است. این پژوهش برخی از راه‌حل‌های عملی را جهت کمک به ارتقای سطح سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در میان محرومان آفریقای جنوبی ارائه می‌دهد.

جمع‌بندی پیشنهادها

همان‌طور که قبلاً اشاره شد، بررسی متون و منابع، تألیف یا گزارش پژوهشی مشخصی که به مطالعه و بررسی سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در داخل ایران پرداخته باشد، مشاهده نشد. در خارج از ایران نیز تعداد این آثار (به دلیل جدیدبودن این مفهوم) محدود است؛ اما در دو حوزه سواد اطلاعاتی و سواد رسانه‌ای به صورت جداگانه تاکنون پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است. آنچه از متون سواد اطلاعاتی می‌توان استنباط کرد این است که با گذشت زمان میانگین سواد اطلاعاتی در حد متوسط و بالاتر بوده است. دوره‌های آموزش سواد اطلاعاتی بر مهارت‌های آن‌ها در این خصوص تأثیرگذار بوده و در بیشتر این پژوهش‌ها به نقش کتابداران در فرایند آموزش اشاره کرده‌اند. در زمینه سواد رسانه‌ای وضعیت به صورت دیگر است چراکه میانگین سواد رسانه‌ای پایین‌تر از حد متوسط بوده و در پژوهش‌های اندکی به موضع تأثیر دوره‌های سواد رسانه‌ای پرداخته‌اند ولی، این تعداد محدود نیز به مهم‌بودن آموزش اشاره کرده‌اند. پژوهش‌های نظری در خصوص مفهوم جدید سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در ایران صورت نگرفته است، اما در خارج از ایران به بحث‌های نظری به شکل محدود پرداخته شده است و بیشتر نویسندگان سعی کرده‌اند مدل‌های مختلفی ارائه دهند. آنچه جای خالی آن احساس می‌شود پژوهش‌های میدانی در خصوص این مفهوم در داخل و خارج از کشور است که نویسندگان این متن به این مهم خواهند پرداخت.

پرسش‌های اساسی پژوهش

۱. میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان چقدر است؟
۲. میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بر حسب ابعاد چقدر است؟

۳. آیا بین میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان برحسب ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنس، سن، مقطع تحصیلی، دانشکده و سطح درآمد) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش، پیمایشی تحلیلی و از نوع مطالعه کاربردی است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته بوده که بر اساس متون علمی معتبر مانند (یونسکو، ۲۰۰۷، ویت ورث و همکاران، ۲۰۱۱ و ویت ورث، ۲۰۱۲) و نیز نیاز پژوهشگران تهیه شده است. ابتدا، پژوهشگران به مطالعه مبانی نظری این حوزه و شناخت این مفهوم جدید پرداختند. سپس، پژوهش‌های حوزه سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی و نیز سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی (به صورت یک مفهوم مشترک) مورد مطالعه قرار گرفتند. از آنجایی که مولفه‌های اصلی قبلاً توسط یونسکو مطرح شده بود. از این رو، پژوهشگران بیشتر بر شناسایی و بررسی گویه‌های این ابعاد تمرکز کردند. گویه‌ها در سه مرحله توسط متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی بررسی شدند و در نهایت ابزار مورد نظر به دست آمد. در ضمن در همه مراحل این نکته مورد توجه قرار گرفت که سوالات بر مبنای نیاز جامعه ایرانی و نیز اصول علمی تنظیم شود. در نهایت، روایی توسط متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ مقدار ۸۹ درصد به دست آمد. جامعه آماری شامل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بوده که حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان ۳۶۱ نفر به دست آمد. روش نمونه‌گیری، تصادفی طبقه‌ای متناسب بوده که هر دانشکده به عنوان یک طبقه در نظر گرفته شده و متناسب با دانشجویان آن دانشکده، تعداد نمونه به دست آمد. این پرسشنامه شامل ۳ مولفه بوده که مولفه اول دسترسی، (سوال‌های ۱-۱۱)، مولفه دوم ارزشیابی، (سوال‌های ۱۲-۲۷)، مولفه سوم استفاده، (سوال‌های ۲۸-۴۱) است. روش گردآوری اطلاعات مراجعه حضوری به دانشجویان دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در اواخر سال ۱۳۹۱ بوده است. پرسشنامه در طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت با سطوح (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، و بسیار کم) که نمره‌گذاری آن از بسیار زیاد تا بسیار کم ۵ تا ۱ بوده است، تنظیم شده است. جهت تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (T.test, ANOVA, Tukey) استفاده شد. نرم افزار مورد استفاده SPSS 16 بوده است.

یافته‌ها

این پژوهش با هدف تعیین میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان انجام شده است. یافته‌ها نشان داد ۵۶/۲ درصد دانشجویان، زن و ۴۳/۸ درصد مرد بوده‌اند. بیشترین درآمد خانواده دانشجویان مربوط به گزینه بالاتر از ۹۰۰ هزار تومان (۳۶/۳ درصد) و پایین‌ترین درآمد مربوط به کمتر از ۱۰۰ هزار تومان (۱/۹ درصد) بوده است. بیشترین دانشجویان در مقطع کارشناسی با ۵۷/۹ درصد و کمترین مربوط به دکتری تخصصی با (۱/۷) درصد می‌باشد.

پرسش اساسی ۱: میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان چقدر است؟

یافته‌ها نشان داد میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان $3/34 \pm 0/444$ می‌باشد که بالاتر از حد متوسط و نسبتاً مطلوب است. همچنین، یافته‌ها نشان داد بیشترین میانگین مربوط به ارتقای مرتبه علمی با $3/84 \pm 0/975$ ، رعایت امانتداری در نقل مطالب دیگران با $3/82 \pm 0/982$ و یادگیری مطالب جدید با $3/80 \pm 0/951$ و کمترین میانگین‌ها به ترتیب مربوط به دشواربودن شروع به کار تحقیق با $2/50 \pm 1/08$ ، دشواربودن تعریف موضوع تحقیق با $2/72 \pm 1/03$ و دشواربودن تعیین اعتبار یک وب سایت با $2/86 \pm 1/096$ می‌باشد (جدول ۱).

جدول ۱: میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در سال ۱۳۹۱

ردیف	شاخص	میانگین و انحراف معیار
۱	گزینه دشواری بودن شروع به کار تحقیق	۲/۵۰±۱/۰۸
۲	دشواری بودن تعریف موضوع برای تحقیق	۲/۷۲±۱/۰۳
۳	دشواری بودن محدود کردن موضوع تحقیق	۲/۸۵±۱/۰۰
۴	دشواری بودن ساختن کلیدواژه های جستجو	۳/۱۴±۱/۰۹
۵	دشواری بودن یافتن مقالات در پایگاه های اطلاعاتی موجود در وب سایت کتابخانه (مثل ProQuest, Elsevier, EBSCO)	۳/۰۷±۱/۰۹
۶	دشواری بودن تعیین اعتبار یک وب سایت معتبر	۲/۸۶±۱/۰۹
۷	دشواری بودن فهمیدن اینکه منابع در چه بخش هایی از دانشگاه یا دانشکده یافت می شوند	۳/۱۰±۱/۰۴
۸	دشواری بودن یافتن منابع روزآمد	۲/۹۱±۱/۰۴
۹	دشواری بودن مرتب کردن نتایج حاصل از جستجو بر اساس ارتباط با نیاز پژوهشی	۲/۹۳±۱/۰۳
۱۰	دشواری بودن استفاده از عملگرهای بولین (AND, OR, NOT) در جستجو	۲/۹۰±۱/۱۸
۱۱	دشواری بودن شناخت حیطه های موضوعی رسانه ها	۲/۹۴±۱/۰۰
۱۲	توجه به اعتبار نویسنده	۳/۴۲±۱/۰۹
۱۳	توجه به اعتبار و شهرت ناشر یا تهیه کننده رسانه مورد نظر	۳/۳۳±۱/۰۴
۱۴	توجه به تاریخ انتشار و روزآمدسازی رسانه مورد نظر	۳/۷۲±۰/۹۹
۱۵	توجه به اینکه چه سازمانی بر توزیع و انتشار رسانه مورد نظر نظارت دارد و چه قوانینی برای آن وجود دارد	۳/۲۲±۱/۰۸
۱۶	توجه به میزان استنادات و ارجاعات رسانه مورد نظر به منابع دیگر	۳/۳۳±۱/۰۳
۱۷	توجه به در بر گرفتن دیدگاه های متفاوت یا نگرش خاصی نسبت به موضوعات در رسانه مورد نظر	۳/۴۳±۰/۹۹
۱۸	توجه به زبان و ابزارهای استفاده شده برای انتقال مفاهیم در رسانه مورد نظر	۳/۵۶±۰/۹۹
۱۹	توجه به مخاطبان و گروه هدف رسانه مورد نظر	۳/۴۴±۰/۹۸
۲۰	توجه به تصویر ارائه شده از یک گروه اجتماعی یا موضوع خاص در رسانه مورد نظر	۳/۲۸±۱/۰۴
۲۱	توجه به اینکه چرا تصویر ارائه شده در بعضی از رسانه ها واقعی تر از بقیه به نظر می آید	۳/۳۱±۰/۹۹
۲۲	استفاده از کمک دیگران مثل کتابداران، همکلاسی ها، دوستان، خانواده، اساتید و متخصصان موضوعی برای ارزیابی رسانه مورد نظر	۳/۴۰±۱/۰۲
۲۳	بررسی اطلاعات دیگر وب سایت ها هنگام بازدید از یک وب سایت جدید	۳/۲۹±۱/۰۰
۲۴	مقایسه اطلاعات دیگر رسانه ها هنگام پی بردن به وجود تفاوت در اطلاعات ارائه شده در رسانه ها	۳/۳۴±۰/۹۸
۲۵	یادداشت برداری و خلاصه نویسی هنگام دریافت اطلاعات	۳/۳۴±۱/۰۹
۲۶	استفاده یا آگاهی قبلی از رسانه مورد نظر	۳/۳۱±۰/۹۸
۲۷	توجه به میزان اطلاعات مهم و ضروری تصاویر، نمودارها، جداول به کاررفته در رسانه مورد نظر	۳/۵۴±۰/۹۵
۲۸	گذراندن دوره و به پایان رساندن نگارش مقاله	۳/۷۴±۰/۸۸
۲۹	توجه به طول مقاله، ساختار مقاله و تعداد استنادات	۳/۶۸±۰/۸۸
۳۰	انجام یک بررسی جامع در مورد موضوع تحقیق	۳/۶۹±۰/۹۲
۳۱	بهبود مهارت های نوشتاری، پژوهشی و تحلیلی	۳/۶۳±۰/۹۵
۳۲	یادگیری مطالب جدید	۳/۸۰±۰/۹۵
۳۳	تحت تأثیر قرار دادن والدین، یا اساتید با کسب نمره خوب	۳/۳۳±۱/۱۵
۳۴	ارتقاء مرتبه علمی	۳/۸۴±۰/۹۷
۳۵	تلاش برای برای ایجاد خلاقیت و ابتکار بیشتر در پژوهش	۳/۶۷±۰/۹۹
۳۶	توجه به کاربردی کردن نتایج تحقیق در زندگی شخصی و اجتماعی	۳/۵۵±۱/۰۷
۳۷	رعایت امانتداری در نقل مطالب دیگران	۳/۸۲±۰/۹۸
۳۸	ارج نهادن به تولیدات علمی دیگران	۳/۷۵±۱/۰۰
۳۹	قراردادن اطلاعات در دسترس دیگران در قالب های مختلف (چاپی یا الکترونیکی)	۳/۴۲±۱/۰۰
۴۰	عدم ناراحتی از نقد دیگران بر آثار علمی ام	۳/۳۹±۱/۰۰
۴۱	نوشتن مطالب به گونه ای که منجر به دانش جدید شود	۳/۶۲±۰/۹۹

پرسش اساسی ۲: میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بر حسب ابعاد چقدر است؟ یافته‌ها در زمینه میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در سطح ابعاد در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نشان داد میانگین در سطح بعد استفاده با $3/63 \pm 0/608$ بیشتر از سایر ابعاد؛ یعنی دسترسی با $2/90 \pm 0/710$ و ارزشیابی $3/39 \pm 0/585$ بوده است که کمترین بعد مربوط به دسترسی است (جدول ۲).

جدول ۲. میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب ابعاد

میانگین و انحراف معیار	شاخص بعد	ردیف
$3/63 \pm 0/608$	استفاده	۱
$2/90 \pm 0/710$	دسترسی	۲
$3/39 \pm 0/585$	ارزشیابی	۳

پرسش اساسی ۳: آیا بین میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنس، سن، مقطع تحصیلی، دانشکده و سطح درآمد) تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

یافته‌ها در رابطه با تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بر حسب جنس نشان داد سطح معنی‌داری ($0/102$) بیشتر از $\alpha=0/05$ بوده، بنابراین تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب جنس معنی‌دار نیست.

یافته‌ها در زمینه تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بر حسب سن نشان داد سطح معنی‌داری ($0/732$) بیشتر از $\alpha=0/05$ بوده، بنابراین، تفاوت میانگین میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب سن معنی‌دار نیست.

یافته‌ها در رابطه با تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب مقطع تحصیلی نشان داد در سطح معنی‌داری ($0/000$) کمتر از $\alpha=0/05$ است. بنابراین، میانگین سطح سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب مقطع تحصیلی معنی‌دار است. آزمون توکی نیز نشان داد که تفاوت میانگین در این سه مقطع یعنی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترای حرفه‌ای معنی‌دار می‌باشد.

یافته‌ها درباره تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب دانشکده نشان داد سطح معنی‌داری ($0/000$) کمتر از $\alpha=0/05$ بوده است. بنابراین، میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان بر حسب دانشکده معنی‌دار است. آزمون تعقیبی توکی نیز نشان داد که تفاوت میانگین بین دانشکده دندانپزشکی با سایر دانشکده‌ها معنی‌دار می‌باشد.

یافته‌ها در رابطه با تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب سطح درآمد خانواده نشان داد سطح معنی‌داری ($0/009$) کمتر از $\alpha=0/05$ بوده است. بنابراین، میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان بر حسب درآمد خانواده معنی‌دار است. آزمون تعقیبی توکی نیز نشان داد که تفاوت میانگین بین درآمد $100-300$ با بیشتر از 900 هزار تومان معنی‌دار می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان داد بیش از نیمی از دانشجویان زن بوده‌اند. بیشترین درآمد خانواده دانشجویان مربوط به گزینه بالاتر از ۹۰۰ هزار تومان و پایین‌ترین درآمد مربوط به کمتر از ۱۰۰ هزار تومان بوده است. بیشترین دانشجویان در مقطع کارشناسی و کمترین مربوط به دکتری تخصصی می‌باشند.

میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بالاتر از حد متوسط و نسبتاً مطلوب است. همچنین، بیشترین میانگین به ترتیب مربوط به ارتقای مرتبه علمی، رعایت امانتداری در نقل مطالب دیگران و یادگیری مطالب جدید و کمترین میانگین‌ها به ترتیب مربوط به دشواربودن شروع به کار تحقیق، دشواربودن تعریف موضوع تحقیق و دشواربودن تعیین اعتبار یک وب سایت بوده است. پژوهش‌های طیب نیا (۱۳۸۴)، پندپذیر و چشمه سهرابی (۱۳۸۹)، اکبری داریان، محمدی و شاکری (۱۳۹۱)، برجیان و خسروی (۱۳۹۱) نیز نشان دادند که سطح سواد اطلاعاتی بیشتر از حد متوسط بوده است اما پژوهش‌های دیگر مانند بختیارزاده (۱۳۸۱)، صیفوری و غفاری (۱۳۸۹)، پاول، ایپ و کیس اسمیت (Powell, Ahip & Case-Smith, 2003) و جیل و آلکی (Jill & Alik, 2011) سطح سواد اطلاعاتی را پایین‌تر از حد متوسط گزارش کرده‌اند. از طرف دیگر، پژوهش‌های انجام‌شده در خصوص سواد رسانه‌ای مانند حاجی حیدری (۱۳۹۰)، کشانی (۱۳۹۰)، نصیری (۱۳۸۳) حکایت از سطح نسبتاً مطلوب سواد رسانه‌ای در جامعه آماری آن‌ها بوده است. اما پژوهش‌های پیسینکا و دیگران (Piscina, et al., 2011) و کالور و جاکوبسون (Culver & Jacobson, 2012) سطح سواد رسانه‌ای را مطلوب گزارش نکرده‌اند و آموزش آن را ضروری دانسته‌اند.

یافته‌ها در زمینه با میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در سطح ابعاد در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نشان داد میانگین در سطح بعد استفاده بیشتر از سایر ابعاد دسترسی و ارزشیابی بوده است که کمترین بعد مربوط به بعد دسترسی می‌باشد. به نظر می‌رسد دانشجویان این دانشگاه ضمن استفاده از تولیدات علمی دیگران و رعایت امانت‌داری در نقل مطالب دیگران، به تلاش برای ایجاد خلاقیت و ابتکار در پژوهش، بهبود مهارت‌های نوشتاری، پژوهشی و تحلیلی و یادگیری مطالب جدید در زندگی شخصی و اجتماعی خود اهمیت می‌دهند.

یافته‌ها درباره تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان بر حسب جنس نشان داد میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب جنس معنی‌دار نمی‌باشد. یافته‌های اکبری داریان، محمدی و شاکری (۱۳۹۱) نیز با پژوهش حاضر هم‌سو است. همچنین بر اساس یافته‌ها، میانگین میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب سن معنی‌دار نمی‌باشد. یافته‌های اکبری داریان، محمدی و شاکری (۱۳۹۱) نیز با پژوهش حاضر هم‌سو است.

یافته‌ها در خصوص تفاوت میانگین سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب مقطع تحصیلی نشان داد میانگین سطح سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بر حسب مقطع تحصیلی معنی‌دار است و در مجموع در سه مقطع یعنی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترای حرفه‌ای معنی‌دار می‌باشد. در پژوهش قاسمی (۱۳۸۵) نیز دانشجویان با مقطع بالاتر سطح سواد اطلاعاتی بیشتری داشته‌اند، اما پژوهش اکبری داریان، محمدی و شاکری (۱۳۹۱) تفاوتی بین مقطع تحصیلی سواد اطلاعاتی نداشته است.

یافته‌های دیگر حاکی از این بود تفاوت میانگین بین دانشکده دندانپزشکی با سایر دانشکده‌ها معنی‌دار است. بنابراین، شاید یکی از دلایل متفاوت بودن این دانشکده و به عبارتی بالاتر بودن سطح سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی ناشی از آن است که این دانشکده بیشتر

دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارد. پژوهش حاضر نیز نشان داد دانشجویان با مقطع بالاتر میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی بیشتری داشته‌اند. یافته‌ها همچنین نشان داد تفاوت میانگین بین درآمد ۱۰۰-۳۰۰ با بیشتر از ۹۰۰ هزار تومان معنی‌دار است. به نظر می‌رسد دانشجویانی که خانواده آن‌ها سطح درآمدی بیشتری داشته باشد، میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی آن‌ها نیز بیشتر است. هر چند نتایج این پژوهش حکایت از میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی نسبتاً مطلوب است، اما این تنها در یک دانشگاه صورت گرفته است. لازم است پژوهش‌های دیگر نیز در سایر دانشگاه‌ها انجام گیرد تا از این طریق وضعیت آن‌ها نیز مشخص شده و قضاوت در حوزه میزان سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی راحت‌تر صورت گیرد.

پیشنهادها

در جهت نیل به اهداف پژوهش، پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شود:

۱. مرکز مطالعات توسعه آموزش پزشکی^۱ و نیز گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان با برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای دانشجویان آن‌ها را با مؤلفه‌های سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی به شکل نظری و عملی بیشتر آشنا نمایند.
۲. مسئولان مربوطه دانشگاه با برگزاری گردهمایی‌ها و همایش‌ها دانشجویان را با این مفهوم و ابعاد آن بیشتر آشنا نموده و در زمینه‌هایی مانند مقدمات تحقیق و پژوهش به ویژه تعیین و تعریف موضوع تحقیق و نیز ارزشیابی منابع چاپی و الکترونیکی بیشتر سرمایه‌گذاری نمایند.

منابع

- اکبری داریان، سعیده؛ محمدی، فرناز، و شاکری، صدیقه (۱۳۹۱). سنجش سواد اطلاعاتی مراجعه‌کنندگان سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس استانداردهای ACRL. *نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی*، ۱(۲)، ۸۵-۹۶.
- بختیارزاده، اصغر (۱۳۸۱). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه الزهراء. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علوم پزشکی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی.
- برجیان، مهشید و خسروی، فریبرز (۱۳۹۱). مهارت سواد اطلاعاتی کتابداران و میزان انطباق آن با استاندارد (ACRL) در کتابخانه ملی ایران. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۳(۲)، ۱۷۸-۱۹۱.
- بردستانی، مرضیه (۱۳۸۳). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. مجموعه مقالات آموزشی استفاده‌کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی؛ ۱۳۸۳ خرداد ۲-۱؛ مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی؛ ۱۳۸۳.
- بصیریان جهرمی، حسین؛ حقگویی، حسن و صوفی، محمد رشید (۱۳۸۹). *تأثیر سواد رسانه‌ای بر تسریع توسعه اجتماعی*. بازیابی شده در روزنامه همشهری آنلاین ۱۹/۱۰/۱۳۹۱، قابل دسترس در: <http://www.hamshahrtraining.ir/news-3026.aspx>
- بیرانوند، علی و دیگران (۱۳۸۸). بهمن. بررسی تأثیر اجرای برنامه‌های آموزش استفاده از کتابخانه بر توانایی استفاده از کتابخانه در بین دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. *فصلنامه کتاب*، ۱۱(۱): ۲۲-۶.

¹. Education Development Center (EDC)

- پریخ، مه‌ری (۱۳۸۴). سنجش اثر بخشی کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های سواد اطلاعاتی. *مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۲ (۱۰): ۷۹-۱۰۳.
- پریخ، مه‌ری؛ ارسطوپور، شعله؛ نادری، محمدمین (۱۳۹۰). اثربخشی کارگاه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی با رویکرد زمینه‌گرا. *پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲: ۲۰۱-۲۲۴.
- پندپذیر، معصومه و چشمه سهرابی، مظفر. (۱۳۸۹). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه بر اساس مدل شش مهارت بزرگ آیزنبرگ و برکویتز. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۶ (۲): ۱۱۵-۱۳۷.
- تقی‌زاده، عباس (۱۳۹۰). مطالعه عوامل مؤثر بر رژیم مصرف رسانه‌ای دانش‌آموزان دبیرستانی شهر کرمان. *پژوهشگران فرهنگ*، ۹ (۲۸): ۱۶۳-۱۹۱.
- حاجی حیدی، حامد و یزدیان، امیر (۱۳۹۰). سنجش و کاربست الگوی پنج سطحی سواد رسانه‌ای انتقادی: مطالعه موردی دانشجویان دانشکده صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. *مجله جهانی رسانه- نسخه فارسی*، ۶ (۲): ۳۰-۵۷.
- حسن‌زاده، رمضان‌اسدی، محمدحسین (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه تربیتی* ۱۱ (۱۱).
- راستگو، اعظم و دیگران (۱۳۸۹). بررسی تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی اینترنت بر رشد مهارت‌های حل مسأله دانشجویان. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، (۴): ۲۲-۱.
- سیامک، مرضیه و داورپناه، محمدرضا (۱۳۸۸). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سنجش سواد اطلاعاتی پایه و واقعی دانشجویان مقطع کارشناسی. *فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۲ (۴۵): ۱۹۹-۲۴۴.
- صیفوری، ویدا و غفاری، سعید (۱۳۹۰). سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دوره کارشناسی دانشگاه رازی کرمانشاه. *نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی*، ۱ (۱): ۹۵-۱۰۸.
- طیب‌نیا، ویدا (۱۳۸۴). *بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]*. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- عقیلی و راسخ محمدی (۱۳۸۶). عوامل مؤثر در پیشرفت سواد رسانه‌ای دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و آزاد اسلامی تهران. *مجله رسانه، فرهنگ و مدیریت*، ۱۳: ۱۵۵-۱۸۱.
- قاسمی، علی‌حسین (۱۳۸۵). *بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و انطباق آن با استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL رساله دکتری تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه فردوسی مشهد*.
- کشانی، سمیرا (۱۳۹۰). *پژوهشی تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر در ارتقا سواد رسانه‌ای کارشناسان روابط عمومی (مطالعه موردی روابط عمومی مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- میری، الهام و چشمه سهرابی، مظفر (۱۳۹۰). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه علم و صنعت ایران واحد اراک در محیط دیجیتال (۸۸-۱۳۸۷). *دانش‌شناسی*، ۴ (۱۳): ۶۵-۷۶.
- نصیری، بهاره (۱۳۸۳). *بررسی نظرات متخصصان علم ارتباطات پیرامون سواد رسانه‌ای در جامعه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- نصیری، بهاره. (۱۳۹۱). آموزش سواد رسانه‌ای در کشورهای کانادا و ژاپن. *نوآوری‌های آموزشی*، ۱۱ (۴۱): ۱۳۷-۱۶۰.

- Begum, D. (2012). *Promoting Media and Information Literacy: A Case Study of Bangladesh Public Sector*. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies, Moscow, Russian Federation.
- Culver Sherri H; Jacobson Thomas (2012). *Media literacy and its method to encourage civic engagement 2012;XX(39): 73-80.*
- Finquelievich, S; Feldman, P; Fischnaller, C. (2012). *Public policies on Media and Information Literacy and education in Latin America: overview and policies*. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies, Moscow, Russian Federation.
- Jill Boruff T, Thomas Alike. (2011). Integrating evidence-based practice and information literacy skills in teaching physical and occupational therapy students. *Health Information and Libraries Journal ; 28(4): 264-272.*
- Jorosi, B.N.(2008). Information Literacy Skills In Community Junior Secondary Schools In Gabrone, Botswana. *Information Development ; 2: 123- 134.*
- Lee, Alice Y. L. (2012). *Promoting Media and Information Literacy (MIL) in Hong Kong: A Network Model Strategy*. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies, Moscow, Russian Federation.
- Mader, S. (2012). *Transforming Students into Scholars: Creating MIL Competencies through Communicating Research*. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies, Moscow, Russian Federation.
- Moeller, S., Joseph, A., Lau, J., &Carbo, T. (2011). Towards media and information literacy indicators. Paris: UNESCO.
- Moscow-declaration-on-media-and-information-literacy. (2012). Retrieved from <http://www.ifla.org/publications/moscow-declaration-on-media-and-information-literacy>
- Piscina, T. Ramirez de la, Basterretxa J. I, Jimenz E. Report about the media literacy situation in the Basque. *School Community 2011;XVII(36): 157-164.*
- Powell, Carol A, Ahip, M.L.S. &Case-Smith, Jane (2003). Information literacy skills of occupational therapy graduates: a survey of learning outcomes. *Journal of the Medical Library Association, 91(4), 468- 477.*
- Primack, Brian A;Fine, Danielle; Yang, Christopher, K; Wicket, Dustin, Zickmund, Susan. Adolescents impressions of antismoking media literacy education. *Health Education Research 2009; 24(4): 608-621.*
- Saleh, I. (2012). Media and Information Literacy in South Africa: Goals and Tools. *Comunicar, 20(39), 35- 43.*
- Singh, J. (2012). *Placing Media and Information Literacy at the Core of Instruction*. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies, Moscow, Russian Federation.
- UNESCO(2007). Global Framework on MIL Indicators Retrieved 01/08/2013, 2013, from <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/media-development/media-literacy/global-framework-on-mil-indicators/>
- Whitworth, A, McIndoe, S, & Whitworth, C. (2011). Teaching Media and Information Literacy to postgraduate students. *ITALICS, 10(1), 35- 42.*

Whitworth, A., et al., (2013). *The design of Media and Information Literacy*. Paper presented at the International Conference on Media and Information Literacy for Knowledge Societies, Moscow, Russian Federation.

Wilson, C. (2012). Media and Information Literacy: Pedagogy and Possibilities. *Comunicar*, 20(39), 15- 22.